

ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40: การปริวรรต การแปล และการศึกษาเปรียบเทียบ*

THE ZIMME PAÑÑĀSA JĀTAKA NO.31 - 40: TRANSLITERATION TRANSLATION AND COMPARATIVE STUDY

จิตรเทพ ปิ่นแก้ว

Chitratet Pinkaewm

พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน์

Phramaha Duangrat Thitaratano

ธีรยุทธ วิสุทธิ

Thirayut Wisuthi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: dapong0932215591@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือซิมเมปณาสชาดก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 กับฉบับไทยของกรมศิลปากร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร และฉบับล้านนา ปริวรรตโดยพิชิต อัครนิล ด้านตัวละคร ส่วนภาษา สัทอักษรแต่ง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย หลังจากได้ทำการปริวรรต ตรวจสอบ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนภาษา และสัทอักษรแต่ง ด้านตัวละครมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ฉบับเชียงใหม่ใช้ส่วนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติใช้ส่วนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ แตกต่างกันที่ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นใช้ส่วนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องไปจนจบ ฉบับล้านนานั้น ได้ใช้ส่วนภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา สัทอักษรแต่ง ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งในรูปประโยคแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้นเรื่องเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนาเป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ แตกต่างกันเฉพาะการแปลเป็นภาษาไทย

* Received 22 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

ซึ่งฉบับล้านนาแปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนา นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ปัญญาชาดก, การปริวรรต, การแปล, การศึกษาเปรียบเทียบ, เชียงใหม่

Abstract

This research article has objectives as follows: 1) To exchange and translate Paññāyāsa Jātaka version of Chiang Mai Or Simme Paññāsa Jātaka, story 31 - 40 of the Pali, Roman script, into the Pali, Thai script 2) To compare Paññāyāsa Jātaka, Chiang Mai issue 31 - 40 with the Thai version of the Fine Arts Department. National Library Edition Silpa Bankan Publisher and the Lanna edition oversee by Pichit Agganich in characters, idioms, language, style, and writing. This research is a documentary research. By presenting the descriptive research results. Paññāyāsa Jātaka, Chiang Mai edition, issue 31 - 40, The researcher exchanged from Pali, Roman script to Pali, Thai script. After exchanging, inspecting, and interpreting, the study was compared with the National Library and Lanna editions of characters, idioms, language and style of composing. The characters are slightly different. The Chiang Mai version uses all Pali expressions. The National Library version uses Pali idioms like the Chiang Mai version. The difference is that only Pali comes from short sentences. Other than using Thai idioms. The story to the end That Lanna version Using the Pali idioms and translated into the Lanna dialect, the style of the Chiang Mai edition is composed in simple, uncomplicated sentences The National Library version has a sentence form in Pali like the Chiang Mai version. The difference is that the story travels in Pali, only the beginning sentence. As for the Lanna edition, it is composed in the same way as the Chiang Mai edition and the National Library version. Different only for Thai translation Which the Lanna version translates into the end of the story By using the Lanna dialect Considered a style that is different from the Jataka version of the Chiang Mai and the National Library.

Keywords: Paññāyāsa Jātaka, Transliteration, Translation, Comparative Study, Chiang Mai

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยองค์ 9 คือ 1) สูตร ได้แก่ พระสูตรใน สุตตนิบาตและพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสูตร หรือพระสูตร กล่าวคือ วินัยปิฎก คัมภีร์นิทเทสทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย 2) เคยยะ ได้แก่ ความร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย 3) ไวยากรณ์ ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน ได้แก่พระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถาและพระพุทธรูปอื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ 4) คาถา ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน หมายถึงอาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร 5) อุทาน ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหฤทัยสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ รวมเป็นพระสูตร 82 สูตร 6) อิติวุตตกะ ได้แก่ พระสูตร 110 สูตรที่ตรัสโดยนัยว่า วุตต์ เหตุ ภควตา 7) ชาดก ได้แก่ ชาดก 550 เรื่อง มีอปินณกชาดก เป็นต้น 8) อัปภุตธรรม ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี เช่น “ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในอานนท” ดังนี้ เป็นต้น 9) เวทลสะ ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถามต่อ ๆ ไป เช่น จุฬเวทลสูตร มหาเวทลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปุณณมสูตร เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, 2543)

เมื่อพิจารณาถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจากหลักคำสอนอันประกอบด้วยองค์ 9 ดังกล่าวแล้ว ชาดก เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในการเผยแผ่ ประกาศพระศาสนา เพื่อโน้มน้าวสาธุชนที่มีศรัทธาหวั่นไหวในการพัฒนาเสริมสร้างคุณความดีให้มีฉันทะพล้ง วิริยะพล้งในการพัฒนาเสริมสร้างคุณงามความดีเป็นลำดับจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพาน ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ชาดก กล่าวโดยคัมภีร์ หมายถึง คัมภีร์ชาดกในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 27 - 28 อันเล่าเรื่องพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์กำลังทรงบำเพ็ญบารมี หรือชาดก หมายถึง เครื่องเล่าเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จจุติมาแล้ว ชาดกเป็นพระพุทธรูปประเภทที่ไม่ใช่พระสูตร เป็นคำสอนที่มีอิทธิพลต่อวิธีสอนธรรมในยุคต่อมา เป็นการสอนอย่างเล่านิทาน เหมาะกับผู้ฟังทุกระดับ เป็นเทคนิคที่คงประสิทธิผลต่อผู้ฟังมาทุกยุคสมัย เพราะผู้สอนมีความรู้หลายด้าน รู้วิธีนำเสนอมีวาทีศิลป์เชื่อมโยงให้คนฟังมองเห็นภาพลักษณ์ชวนให้น่าติดตาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

ชาดก หมายถึง เรื่องราวอดีตชีวิตประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) โดยเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นสัตว์บ้าง ซึ่งเป็นการเล่านิทานสอนที่มุ่งให้ผู้ฟังได้คติธรรมเป็นสาระสำคัญ พรรณนาเรื่องราวด้วยบุพพริยาของพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าก่อนจะมาถึงชาติปัจจุบัน กล่าวได้ว่าชาดกเป็นธรรมที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ คือบุพเพนิวาสานุสติญาณ (วิมพา. 1/12-13/6) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) เป็นความรู้แจ้งที่บริสุทธิ์ล่วงวิสัยของมนุษย์ทั่วไปตาม

ประวัติบาฬีวรรณคดีพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ชาดกที่แต่งขึ้นภายหลังโดยพระอรธกถาจารย์ เพื่อใช้อธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยนำนิทานพื้นบ้านมาแต่งเป็นชาดก ในล้านนามีชาดกนอกนิบาตอยู่ชุดหนึ่ง เรียกว่า ปัญญาสาตก ชาดก แปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นปัญญาสาตก จึงแปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้ว 50 เรื่อง ในที่นี้เกี่ยวข้องกับประวัติการเสวยพระชาติของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติรวม 4 อสงไขยกำไรแสนมหากัป (ขุ.วิ. 26/201 - 204/368) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) ซึ่งนำมาแต่งเป็นชาดกนอกนิบาตไว้เฉพาะ 50 เรื่องเท่านั้น จึงรวมความได้ว่า ปัญญาสาตก แปลว่า เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่เสวยพระชาติบำเพ็ญบารมี 30 ทศ 50 เรื่อง แปลสั้น ๆ ว่า ชาดก 50 เรื่องหรือพระเจ้า 50 ชาติ

ปัญญาสาตกเป็นที่เชื่อถือและยอมรับกันว่า พระสงฆ์เชียงใหม่เป็นผู้รจนาเป็นปรกณบาลีจากนิทานปรัมปราที่เล่ากันมาและเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นซึ่งดำเนินเรื่องสอดคล้องกับประวัติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเสวยพระชาติในอดีต จุดประสงค์เพื่อชักจูงพุทธศาสนิกชนให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญสั่งสมคุณงามความดีจนถึงเป็นพระพุทธเจ้า ปัญญาสาตก คือประมุขนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมืองไทยครั้งโบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นภาษาบาลี เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2000 - 2200 (กรมศิลปากร, 2552) แต่นิยะดา เหล่าสุนทร กล่าวว่าอายุกาลของปัญญาสาตกน่าจะเก่ากว่านั้นจากหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลักหนึ่งของพม่าซึ่งจารึกเมื่อ จ.ศ. 627 (พ.ศ. 1808) ตั้งอยู่ที่วัด Kusa-samuti หมู่บ้าน Pwasaw (ห่างจากพุกามไปทางทิศตะวันออกประมาณ 4 ไมล์ (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2538) มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้า Thombameik หรือ โทมภมิต-ทมภมิตต์ ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องดังกล่าวลำดับที่ 9 ในภาษาไทย และเป็นลำดับที่ 3 ของปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ แต่ผลการศึกษาปัญญาสาตกฉบับปริวรรตจากอักษรธรรมหรือการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสาตกฉบับล้านนาไทยที่ปริวรรตโดยคณะผู้เชี่ยวชาญสามท่าน ได้แก่ พิเชิต อัครนิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย บำเพ็ญ ระวิน ผู้ชำนาญภาษาบาลี และ อุดม รุ่งเรืองศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนา จากการปริวรรตพบว่า ชาดกชุดนี้น่าจะเกิดจากการเรียบเรียงชาดกนอกนิบาตในล้านนาที่มีอยู่แล้วขึ้นเป็นภาษาบาลีเพื่อใช้ในวงการการศึกษาของพระสงฆ์และเพื่อนำชาดกล้านนาไปใช้ในท้องถิ่นที่ไม่ใช้อักษรธรรมและภาษาไทย (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2556) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย มีการแต่งคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับชาดก จำนวน 6 เรื่อง คือ 1) ปัญญาสาตก 2) สัมโมหนิทาน 3) ตินปาสาตก 4) ราโวหาทชาตก 5) ธนัญชัยบัณฑิตชาตก และ 6) สิวชัยชาตก หนังสือเหล่านี้ทั้งหมดข้างต้น เป็นขุมทรัพย์ที่รวบรวมภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาไว้ ในขณะเดียวกันยังบรรจุข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและอื่น ๆ อีกมากมายให้เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน หนังสือแต่ละเล่มต่างมีค่าที่จะประมาณมิได้ ในบรรดาหนังสือเหล่านั้นทั้งหมด มีหนังสือเล่มหนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพราะเป็นการนำหลักทางพระพุทธศาสนา เสริมด้วยเอานิทานพื้นบ้านมาแต่งผสมผสานกับการอธิบายและโดยการแปลงนิทานพื้นบ้านเหล่านั้นให้เป็นชาดก

เช่นเดียวกับในคัมภีร์อรรถกถาชาดก หนังสือเรื่องดังกล่าวคือปัญญาสชาดก ซึ่งปัญญาสชาดก นั้นนับเป็นหนังสือที่รู้จักกันแพร่หลายและซึมซาบในจิตใจของคนไทยรวมทั้งดินแดนใกล้เคียง และยังมีอิทธิพลอย่างมากมาโดยเฉพาะในด้านวรรณกรรมของไทย (สุภาพรณ ณ บางข้า, 2533)

จากการศึกษาปัญญาสชาดกฉบับต่าง ๆ ดังกล่าว พบว่า ไม่มีปัญญาสชาดกฉบับใดที่ระบุว่า ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ถึงแม้เป็นที่ยอมรับกันว่าถูกเขียนขึ้นในเชียงใหม่ นอกจากปัญญาสชาดกฉบับมณฑลของพม่าที่ระบุชัดเจนว่า ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ที่เรียกว่า ซิมเมปณาสหรือเชียงใหม่ปณาส แปลว่า ชาดกเชียงใหม่ 50 เรื่อง ถึงแม้ปัญญาสชาดกฉบับอักษรธรรมล้านนา (พิชิต อัครนิมิต และคณะ, 2541) ก็มีจำนวน 56 เรื่อง ปัญญาสชาดกฉบับกรมศิลปากร ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพให้รวบรวมก็ตามมีทั้งหมด 61 เรื่องดังกล่าว ซึ่งก็ไม่ตรงตามชื่อเรื่องว่า ปัญญาสชาดก ปัญญาสชาดกในประเทศสหภาพเมียนมาร์ มี 2 ฉบับ คือ 1) ปัญญาสชาดกฉบับมณฑล ที่ระบุชัดเจนว่า เชียงใหม่ปณาส ค้นพบที่วัดเซตวัน อ.โมโนเว ใกล้เมืองมณฑล เมื่อศักราช 1169 ตรงกับ พ.ศ. 2351 2) ปัญญาสชาดกฉบับย่างกุ้ง เป็นฉบับตรวจชำระจากปัญญาสชาดกฉบับมณฑล หรือเชียงใหม่ปณาส แต่ไม่ได้ระบุผู้ทำการตรวจชำระ ตีพิมพ์โดย Hanthawaddy press, ย่างกุ้ง ปี ค.ศ. 1911, (พ.ศ. 2454) (Padmanabh S.Jaini, 1983) อีกประการหนึ่ง ปัญญาสชาดกฉบับนี้ ยังไม่มีนักวิจัยทำการตรวจชำระและปริวรรตเป็นภาษาไทยมาก่อนนอกจาก Padmanabh S.Jaini ได้เห็นความสำคัญของคัมภีร์ปัญญาสชาดกฉบับนี้ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากในอาเซียน จึงได้นำปัญญาสชาดกฉบับมณฑล ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์ที่สุดที่ถูกค้นพบที่วัดเซตวัน ประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นต้นฉบับมาทำการตรวจชำระและปริวรรตบาลีอักษรพม่าเป็นบาลีอักษรโรมัน เมื่อปี ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมล้านนา เนื่องจากชาดกมีทั้งหมด 50 เรื่อง เรื่องที่ 1 - 10 พระมหาวิริเดช อธิปถโย ได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว เรื่องที่ 11 - 20 อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว เรื่องที่ 21 - 30 อาจารย์ประดิษฐ์ ปัญญาจีนได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว ด้วยเหตุนี้ เรื่องที่ 31 - 40 ยังไม่มีใครทำการศึกษาวิจัย ข้าพเจ้าจึงได้นำมาศึกษาวิจัยต่อ โดยเฉพาะคัมภีร์ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่บาลีอักษรโรมันที่ Padmanabh S.jaini ได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรพม่ามาเป็นอักษรบาลีโรมัน และตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยสมาคมบาลีปกรณ์ ซึ่งปัญญาสชาดกฉบับนี้มีคุณค่าทางวรรณกรรมและวรรณคดี มีหลักจริยธรรม คติความเชื่ออันเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความสามัคคีและเกิดสันติสุข โดยได้ทำการวิจัยในรูปของการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย ตรวจชำระและแปลเป็นสำนวนภาษาไทย เพื่อเป็นการปริวรรตปัญญาสชาดกฉบับนี้เป็นฉบับเชียงใหม่สมบูรณ์กลับมาสู่มาตุภูมิตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปณณาสตก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 กับฉบับไทยของกรมศิลปากร และฉบับล้านนาไทย ที่ปริวรรตโดยพิชิต อัครนิจ ด้านตัวละคร สำนวนภาษา สีสภาพการแต่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และโดยการศึกษา วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ และฉบับมหาจุฬา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2549
2. ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปณณาส ที่ Patmanabh S.Jaini ได้ตรวจชำระและปริวรรตเป็นบาลีอักษรโรมัน ตำราเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลประวัติและพัฒนาการของปัญญาสาตก
4. นำต้นฉบับปัญญาสาตกบาลีอักษรโรมันมาปริวรรตและตรวจชำระเป็นบาลีอักษรไทย จำนวนชาตก 10 เรื่อง จากชาตก 50 เรื่อง และทำการตรวจสอบ เทียบเคียงความถูกต้องของอักขระบาลีอักษรโรมันกับบาลีอักษรไทย ทั้งจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ ฉบับมหาจุฬา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และพจนานุกรมบาลี - ไทย
5. สอบทานความถูกต้องของการปริวรรตจนได้ฉบับบาลีอักษรไทยที่สมบูรณ์ถูกต้องแล้วเนนการแปลเป็นภาษาไทย โดยเทียบเคียงสำนวนจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2549 และพจนานุกรมบาลี - ไทย
6. สอบทานทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาบาลีแล้วนำข้อบกพร่องที่ได้จากการปริวรรต ตรวจชำระและสอบทานทั้งหมดมาทำเป็นเชิงอรรถ
7. วิเคราะห์ความแตกต่าง ความสอดคล้องในรจนาและการใช้ภาษา และคุณค่าของปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสาตกฉบับอื่น
8. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ และจัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัย

1. ปรีวรรตและแปลปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปณณาสชาตก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

ลักษณะการแต่งปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่นั้น ผู้แต่งได้อาศัยแนวคิดมาจากรูปแบบที่พระอรรถกถาจารย์แต่งอรรถกถาชาตก ปัญญาสชาตก จึงมีลักษณะเหมือนกับอรรถกถาชาตก หรือเรียกว่า แต่งเลียนแบบอรรถกถาชาตก ซึ่งการดำเนินเรื่องและโครงสร้างเช่นเดียวกับอรรถกถาชาตก เพียงแต่ไม่มีบทอธิบายคาถาที่เรียกว่า ไวยากรณ์ เท่านั้น ปัญญาสชาตกฉบับนี้มีองค์ประกอบโครงเรื่องที่สำคัญเหมือนอรรถกถา 3 ประการ คือ เรื่องปัจจุบัน เรื่องอดีต และสรุป ส่วนองค์ประกอบโครงสร้างในชาตกนี้มี 4 องค์ประกอบ ต่างจากอรรถกถามีองค์ประกอบ 5 การดำเนินเรื่อง ในส่วนแรกของการเริ่มต้นเรื่องนั้น มีคาถาที่เป็นพุทธพจน์ ยกมาตั้งเป็นหัวข้อในการพรรณนาเรื่อง จากนั้นพรรณนาเรื่องในปัจจุบันอันเป็นส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องเชื่อมโยงถึงเรื่องในอดีตจนจบ และสุดท้ายคือ สรุปเรื่องนั้น ๆ ทั้งหมด ว่าบุคคลใดมาเกิดเป็นบุคคลในชาตกนี้ เกี่ยวข้องกันอย่างไร

ลักษณะการแปลในปัญญาสชาตกฉบับนี้ แปลตามโคลงความบาลี โดยพยายามแปลรักษารากศัพท์บาลี ความกระชับกะทัดรัด ใช้ภาษาง่าย ซึ่งต่างจากปัญญาสชาตกฉบับแปลไทยที่มีอยู่ในประเทศไทย ส่วนลักษณะการดำเนินเรื่องและโครงสร้างของปัญญาสชาตกนอกนิบาตนี้ เป็นไปตามลักษณะการดำเนินเรื่องและโครงสร้างสอดคล้องกับการดำเนินเรื่องในอรรถกถาชาตก กล่าวโดยภาพรวมชาตกมีองค์ประกอบหลักร่วมกัน 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจุบันวัตถุดิบ อดีตวัตถุดิบ และสโมธานวัตถุดิบ ปัญญาสชาตกมีแนวการสอนเฉพาะตน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา จึงได้ทำการปรีวรรต ชำระ และแปลแล้วมาเปรียบเทียบกับปัญญาสชาตกฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ตามลำดับดังต่อไปนี้

การปรีวรรต ตรวจชำระ และแปลปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่

ปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 จำนวน 10 เรื่องนั้น จึงได้ทำการปรีวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย พร้อมทั้งชำระในรูปแบบเชิงอรรถและทำการแปลตามหลักการแปลโดยอรรถ โดยได้ยกตัวอย่างชาตกลำดับที่ 1 ถึงเรื่องที่ 31 คือ พหุลปุตตชาตกที่ได้ทำการปรีวรรต ตรวจชำระ พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

1.1 การปรีวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

มุสา เม ภาน อตถิ พยคุฆาติ. อิทํ สตถา เขตวเน วิหรณโต อตตโน
 ปุพฺพปุริตชนติปารมี อารพภ กเถสิ. อถ เอกทิวสสยหิ ภิกฺขุชมฺมสภายํ สนนิสินฺนา อณณมณฺญํ วจ
 นกถํ สมนฺนุจฺจาเปสุํ โอโห วต อาวุโส อมฺหากํ สตถา ปุพฺพกาเล สํสารทุกฺขํ อธิวาสเนโต ชนติปาร
 มณฺญจ ปุเรนโต สพฺพสตฺตโลกหิตภาวตถาย อคฺโค โลกนาโถ นาม โหตฺติ.

1.2 การปริวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ ขันติบารมีที่พระองค์ทรงบำเพ็ญในกาลก่อน จึงตรัสคำนี้ว่า มุสา เม กถา น อติ พุคฺช เป็นต้น ความพิสดารว่า ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายนั่งประชุมกันในโรงธรรมสนทนากันว่า ผู้มีอายุน่าอัศจรรย์หนอในกาลก่อนพระศาสดาของพวกเรา เมื่อทรงอดทนสังสารทุกข์และทรงบำเพ็ญขันติบารมี ทรงชื่อว่าเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งปวงฯ

2. เปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ และฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนวนภาษา ลีลาการแต่ง จากการศึกษาปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ได้ทำการปริวรรต ตรวจชำระ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนวนภาษา และลีลาการแต่ง ผลการเปรียบเทียบ พอเป็นตัวอย่าง มีดังนี้

2.1 เปรียบเทียบด้านตัวละคร

ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 33 ชื่อเรื่อง พหลปุตตชาดก พระเอกของเรื่องคือ พหลโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ พหลาเป็นมารดา ตัวประกอบของเรื่องคือ อมนุษย์ คือเสือโคร่ง และท้าวสักกะ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เป็นเรื่องที่ 29 ชื่อเรื่อง พหลาควาชาดก พระเอกของเรื่องคือ ลูกโค (ไม่ปรากฏชื่อ) นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ส่วนบิดาไม่ปรากฏชื่อ และมารดาของพระเอกนั้นคือ พหลา ตัวประกอบเป็นอมนุษย์คือ เสือโคร่ง และท้าวสักกเทวราช ฉบับล้านนา เป็นเรื่องที่ 24 ชื่อเรื่อง พหลาควาชาดก พระเอกของเรื่องคือ ลูกโค (ไม่ปรากฏชื่อ) มารดาของพระเอกนั้นคือ พหลา ตัวประกอบเป็นอมนุษย์คือ เสือโคร่ง และท้าวสักกเทวราช

2.2 เปรียบเทียบด้านส่วนวนภาษา

2.2.1 การใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่อง จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้ส่วนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ดำเนินเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นอดีตหรือชาดกเป็นภาษาบาลีว่า อติเต ภิกขเว เป็นต้น ซึ่งฉบับหอสมุดแห่งชาติก็ได้ดำเนินเนื้อเรื่องโดยใช้ส่วนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ใช้ส่วนวนภาษาด้วยคำว่า อติเต ภิกขเว เป็นต้น เหมือนกัน จะต่างกันตรงที่ ได้ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้ส่วนวนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้ส่วนวนภาษาบาลีและแปลเป็นส่วนวนภาษาไทยพื้นเมือง เป็นการแปลส่วนวนนิสสัย คือการแปลยกศัพท์บาลีขึ้น ตามด้วยการแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา กล่าวได้ว่า ปัญญาสชาดกฉบับล้านนามีการใช้ส่วนวนภาษาที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจน

2.2.2 การใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการประมวลชาดก จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการประมวลชาดก ทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้ส่วนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน เป็นการใช้ส่วนวนภาษาบาลีที่เป็นลักษณะของ

บทร้อยแก้วผสมบทร้อยกรอง ในส่วนบทร้อยแก้วนั้นได้บอกเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชาดก ว่าเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุใด และแสดงธรรมเรื่องอะไร ได้รับผลเป็นอย่างไร แล้วสรุปลงในบทร้อยกรองที่เรียกว่าประชุมชาดกว่าบุคคลใดในอดีตชาติกลับชาติมาเกิดในปัจจุบันนี้ ส่วนปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีเพียงขึ้นต้นหรือดำเนินความเท่านั้น ต่อจากนั้นเป็นการแปลแบบสำนวนโวหารเป็นส่วนมาก นับว่าแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่อย่างชัดเจน ส่วนฉบับล้านนานั้น การใช้สำนวนภาษานั้นว่าแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่อย่างชัดเจน คือ เป็นการสรุปเนื้อเรื่องที่ขึ้นต้นด้วยภาษาบาลีและไม่มีภาษาบาลี มีเพียงคำแปลแบบสำนวนโวหาร เป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา และมีบางเรื่องที่สรุปชาดกลงในสำนวนบาลีลักษณะคาถาแต่รูปแบบไม่ได้อยู่ในลักษณะของภาษาร้อยกรองหรือคาถาของการแต่งฉันท์ แปลยกศัพท์คล้ายกับภาษาร้อยแก้ว จึงนับได้ว่า การใช้สำนวนภาษาที่เป็นไปในการประมวลชาดกในปัญญาสชาดกฉบับล้านนานั้น เป็นไปในลักษณะของภาษาร้อยแก้วมากกว่าภาษาร้อยกรอง

2.3 เปรียบเทียบด้านลีลาการแต่ง

2.3.1 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องปัจจุบันจากการศึกษาเปรียบเทียบด้านลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องปัจจุบัน ทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ซึ่งได้ทำการปริวรรต และตรวจชำระ ตามหลักบาลีไวยากรณ์ที่ใช้เป็นหลักสูตรของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นลักษณะการแต่งปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ๆ เหมือนกับธัมมปัทมสูตร และแปลเป็นสำนวนภาษาไทย โดยสำนวนเช่นเดียวกับพระธัมมปัทมสูตรแปลในหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้แปลตามสำนวนภาษาบาลีที่ปริวรรตและตรวจชำระแล้ว นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ง่าย ๆ ในรูปประโยคหรือวาทะที่ง่าย ๆ ส่วนมากเป็นประโยคกัตตุวาท และเรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อน การดำเนินเนื้อเรื่องในปัจจุบันแต่ละชาดกนั้น สอดคล้องกับคาถาที่ได้ยกตั้งไว้ในนิกเขปบทเบื้องต้น จะเริ่มต้นที่บทคาถาต้นเรื่อง เรียงตามลำดับชาดกทั้ง 10 เรื่อง ดังตัวอย่าง เช่น โสณนันทราชชาดก ความว่า กีนุ โข ตวํ อากโต เสฏฐิติ. อิํ สตถา กปิลวตถุ อุนิสสาย นิโครธาราเม วิหรนโต จิณฺจามานวิกาย กตโทสํ อารพก กเถสิ. อเถกทิวสณฺหิ ภิกขุ ธมฺมสภายํ สินฺนิสนฺนา กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ อาวุโส อโหวต จิณฺจามานวิกา ตถาคตสฺส โทสํ อุนฺปาเทตฺวา ปุน อตฺตโน กตํ อตฺตนา กตภาวํ อตฺตานํ เอว ลขฺชาเปติ. ฯ ฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนาที่ได้นำมาเปรียบเทียบนั้น จะเห็นว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น ๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นจะเป็นการเดินเรื่องด้วยการแปลเป็นสำนวนภาษาไทยไปจนจบ ดังตัวอย่าง เช่น เรื่อง สุวรรณกุมารชาดก ความว่า มยํ โภณโต ปสฺสิสฺสามาติ. อิํ สตถา เขตฺวเน วิหรนโต อตฺตโน ปุพฺพปุณฺณานิพฺพตฺตปุณฺณเตชานุกาโร อารพก กเถสิ. สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภเตชานุกา

แห่งบุญที่บังเกิดยิ่งขึ้นเพราะบุญในปางก่อนของพระองค์ได้ตรัสพระธรรมเทศนามีคำเริ่มต้นว่า มย โภโกโต ปสฺสิสฺสาม ดังนี้ เป็นต้นฯ ส่วนฉบับล้านนานั้น เป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องที่เป็น ปัจจุบันเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ โดยมี นิกเขปบทเหมือนกัน ต่างกัน ตรงที่การแปลเป็นภาษาไทย ส่วนนวนภาษาถิ่นล้านนา และแปลเป็นสำนวนนิสัย คือแปลยก ศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง ตัวอย่างชาดกเรื่อง สุวณณกุมมารชาดก เช่น สตถา อันว่าพระเจ้า วิหรน โด อันอยู่ เขตวเน ในป่าเขตวัน อารพภ ปรรณแล้ว อตตโน ปลูกหิ เชิงปัญหาแห่งตนหื้อเป็น เหตุ กเถสิ คีเทศนา อิหิ ชาตกั ยังชาดกอันนี้ว่า ราชอิธราชา ทสรมม กยิรา ดังนี้ เป็นคำ นับว่า เป็นการแต่งที่แตกต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติที่ได้นำมาเปรียบเทียบ ด้านลีลาการแต่งอย่างชัดเจน

2.3.2 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องอดีต จากการศึกษา เปรียบเทียบลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องในส่วนที่เป็นอดีตทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่ ในจำนวน 10 ชาดก แต่ละชาดกนั้นจะเริ่มต้นเรื่องที่คำว่า อดีตเต กิร ภิกขเว ซึ่งแต่งเป็นภาษาบาลีล้วน ดังเช่น พหลปุตตชาดก ความว่า อดีตเต ภิกขเว โกสลธรรุเจ เอกสฺส กุฏุมพิกสฺส เอกา พหลา นาม คาวี อโหสิ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลที่เป็นอดีตส่วนล่วงแล้ว มีบุรุษคนหนึ่งอยู่ในโกศลราชรัฐ บุรุษนั้นเลี้ยงแม่โคไว้ตัวหนึ่ง ชื่อนางพหลา นางพหลาคาวีนั้นมีลูก ตัวหนึ่งฯ ฯ ฉบับหอสมุดแห่งชาตินี้เป็นการแต่งที่เหมือนและแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่ คือ ขึ้นต้นด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคเดียว มีลีลาการแต่งเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ เริ่มต้นด้วย ภาษาบาลีว่า อดีตเต กิร ภิกขเว หรือ อดีตเต ภิกขเว แต่พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น จากนั้นจะเป็น สำนวนการแปลเป็นภาษาไทยแบบสำนวนโวหารทั้งหมด ซึ่งเป็นการแต่งที่แตกต่างจากฉบับ เชียงใหม่ การแต่งภาษาบาลีก็เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ เพียงแต่ แตกต่างด้านการแปลสำนวนนิสัย คือแปลยกศัพท์ โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนาในการแปล ดังเช่น พหลคาวีชาดก ความว่า สตถาภิกขเว ดูราภิกขุทั้งหลาย อดีตเต กาล ในกาลเมื่อแล้วไพบวันนั้น เอสา คาวี อันว่าแม่วัวตัวหนึ่ง พหลา นาม ชื่อว่าพหลา เอกสฺส กุฏุมพิกสฺส แห่งกุฏุมพิก ผู้หนึ่ง อโหสิ มีแล้ว โกสลธรรุเจ ในเมืองโกสละแล เอโก ปุตโต อันว่าลูกงัว ตสสา แห่งงัวตัวนั้น อดีต คี มีแลฯ

2.3.3 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับคาลา จากการศึกษาเปรียบเทียบลีลาการ แต่งเกี่ยวกับคาลา ทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งเป็นภาษาบาลีล้วน ซึ่ง คาลาในปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ นั้น เป็นลักษณะคาลาในรูปโครงสร้างของคาลา แต่ไม่ เป็นไปตามเกณฑ์ฉันทลักษณ์เพียงแต่แต่งให้อยู่ในรูปแบบของคาลาเท่านั้น เพียงมุ่งหวังเนื้อหา สอนธรรมอย่างเดียว คาลาที่ปรากฏในปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ นี้ ไม่ได้เป็นทั้งคาลา ปฐยาวัตรและคาลาอินทรวิชัย แม้ในพระไตรปิฎกก็มีคาลาเช่นนี้เป็นจำนวนมาก กล่าวได้ว่าผู้ แต่งได้แต่งตามแบบพระไตรปิฎกนั่นเอง ส่วนมากจะเป็นคาลापฐยาวัตรฉันท์ ในการแต่งคาลา ภาษาบาลีฉบับเชียงใหม่ ก็เหมือนกับฉบับหอสมุดแห่งชาติ จะต่างกันเฉพาะเรื่องลึงค์ วจนะ

วิภัติ และการแปลสำนวนโวหารไปจนจบเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนา ลีลาการแต่งคาถาฉบับล้านนา นี้ แต่งเป็นภาษาบาลี ส่วนมากจะเป็นปฐยาวัตรฉันท์เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งลักษณะการแต่งก็เหมือน ๆ กัน ที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ก็คือไม่ได้แต่งเป็นรูปคาถาหรือภาษาร้อยกรองทั้งหมด ที่แต่งเป็นภาษาร้อยแก้วก็มี เป็นลักษณะลีลาการแต่งแบบผสมผสานระหว่างภาษาร้อยกรองกับภาษาร้อยแก้ว

อภิปรายผล

การปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือซิมเมป็นณาสชาดก ได้ทำการตรวจชำระให้ถูกต้องตามหลักบาลีไวยากรณ์ของไทย ตรวจชำระการใช้รูปประโยค สัมพันธคำศัพท์ ที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักบาลีไวยากรณ์ หลักการแปลไทยเป็นมคธ ตามหลักสูตรและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของบาลีสันามหลวง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามานะ มณีวิโส (กลมกลาง) ได้ศึกษา “ปัญญาสชาดกเรื่องที่ 1 - 7 : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์” พบว่า ฉบับตัวเขียน มีอยู่มากมายในหอสมุดแห่งชาติ และวัดต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบต้นฉบับ การจารเนื้อหา ความนิยมที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งตัวเขียนฉบับโบราณเดิมสันนิษฐานว่าได้สูญหายไป คงอยู่แต่ฉบับตัวเขียน 2 ประเภท คือ ฉบับตัวเขียนที่ไม่มีประวัติการจาร และฉบับตัวเขียนที่มีประวัติการจารปัญญาสชาดกเป็นชาดกนอกนิบาต ในส่วนที่เป็นฉบับตัวเขียนโบราณ ภาษาบาลี อักษรขอมที่จารต่อกันมาในประเทศไทย ยังไม่มีใครปริวรรตตรวจสอบชำระเป็นภาษาบาลี อักษรไทย มีแต่ฉบับแปลไทยของหอสมุดแห่งชาติซึ่งเป็นฉบับหลักในการศึกษา และมีวรรณคดีไทยที่นำเรื่องชาดกบางเรื่องมาดัดแปลงนำเสนอ เช่น สมุทโฆษคำฉันท์ (สมุทโฆษชาดก) สุธนมโนห์รา (สุธนกุมารชาดก) ซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของคนไทยทุกยุคสมัย (พระมหามานะ มณีวิโส (กลมกลาง), 2546) และสอดคล้องกับพระมหาปริชา มโหสถ (เส่งจีน) ที่ศึกษา “อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย” พบว่า ปัญญาสชาดกเป็น แหล่งขุมทรัพย์ที่ผู้รู้สามารถค้นหาอาหารทางความคิดด้านต่าง ๆ ได้ทุกด้าน ไม่ว่าเพื่อความบันเทิง คติธรรมหลักศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตด้านอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งผู้แต่งได้ใช้วิธีการ และรูปแบบในการประกาศหลักคำสอนของพระศาสนาที่ฉลาดยิ่งนักโดยการนำนิทานมาเล่าโดยมีหลักธรรมสอดแทรก ทำให้ผู้ฟังได้รับคติธรรมไปด้วย (พระมหาปริชา มโหสถ (เส่งจีน), 2547) และศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ได้เปรียบเทียบ ด้านตัวละคร และสำนวนภาษา สอดคล้องกับพราวพรรณ ฟองกระจาย ได้ศึกษา “การศึกษาเปรียบเทียบนิทานคอนจาคูกับปัญญาสชาดก” พบว่า โลกทัศน์ของมนุษย์ในนิทานคอนจาคูกับปัญญาสชาดกส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันต่างกันเพียงการให้น้ำหนักความสำคัญ กล่าวคือ มนุษย์ในปัญญาสชาดกและนิทานคอนจาคูมีความเชื่อเรื่องผลกรรม บาป บุญ นรก สวรรค์ และชาติภพเหมือนกัน ที่ต่างกันคือ มนุษย์ในปัญญาสชาดกเชื่อว่าผลกรรมที่ทำนั้น ไม่สามารถฝืนหรือหลีกเลี่ยงได้ แต่ในนิทานคอนจาคูมนุษย์มีความเชื่อเรื่องผลกรรมที่กำลังส่งผลอยู่ในปัจจุบันนั้น หากทำกรรมดีก็สามารถ

ลบล้างกรรมชั่วนั้นได้ (พราวพรรณ ฟองกระจาย, 2546) และสอดคล้องกับสุกณิดา เชื้ออินตะ ได้ศึกษา “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปญญาสชาดกฉบับล้านนา” พบว่า คติความเชื่อในเรื่องพระอินทร์มีความสำคัญต่อสังคมล้านนาในฐานะที่เป็นเครื่องมือ สำหรับการอบรมสั่งสอนผู้คนในสังคม และส่งผลต่อการสร้างกรอบระเบียบประเพณีที่พึงปฏิบัติในการ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามแนวทางจริยธรรมของสังคม รวมทั้งยังสะท้อนถึงคติความเชื่อของคน ในชุมชนล้านนาที่มีต่อพระอินทร์โดยผ่านทางงานวรรณกรรมท้องถิ่น เช่นที่พบได้อย่างชัดเจน ในปญญาสชาดกฉบับล้านนา ทั้งนี้ คนล้านนายังยึดเอาแนวประพฤติปฏิบัติของพระอินทร์มาใช้ เป็นตัวอย่างในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังนั้น บทบาทและพฤติกรรม ของพระอินทร์ที่ปรากฏในปญญาสชาดกฉบับล้านนาจึงเป็นสิ่งช่วยย้ำถึงคติความเชื่อของคน ล้านนาที่มีต่อพระอินทร์ได้เป็นอย่างดี (สุกณิดา เชื้ออินตะ, 2544)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบปญญาสชาดกทั้ง 3 ฉบับ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ วรรณกรรมปญญาสชาดกถูกเขียนขึ้นเพื่อสื่อหรือถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายต่อคนทุกระดับชั้น เรียกว่าใช้สื่ออันเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมผ่าน ทางสื่อคือบทบาทการดำเนินชีวิตบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระโพธิสัตว์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับพระโพธิสัตว์ กล่าวคือบทบาทการดำเนินชีวิตเหล่านี้เสมือนเป็นภาพสะท้อนการกระทำ กรรมทั้งดีและชั่ว ซึ่งผู้กระทำความกรรมจะต้องได้รับผลกระทบนั้น ส่วนจะได้รับผลกระทบมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับเหตุปัจจัยแห่งเจตนาของผู้กระทำนั้น ๆ การให้วัตถุนานด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ย่อมมีอานิสงส์มากส่งผลให้ผู้ทำสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติต่าง ๆ เช่น พระโพธิสัตว์ที่ เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชา คหบดีหรือเศรษฐีสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติอัน เป็นโลกียะก็ด้วยอานิสงส์การบำเพ็ญทานต่าง ๆ ในอดีตชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปญญาสชาดก คือ ชุมชนนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในประเทศไทยแต่โบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นชาดกไว้เป็นภาษามคร เมื่อพุทธศักราชประมาณ 2000 - 2200 อันเป็นสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้พากันไปศึกษาเล่าเรียนแต่ลังกาทวีปมีความรู้ ภาษามครแตกฉาน จึงแต่งหนังสือเป็นภาษามครขึ้นในบ้านเมืองของตน ตัวละครที่จะนำมา ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรม ได้แก่ พระเอก นางเอก พระรอง ผู้ช่วย อมนุษย์ ซึ่งตัว ละครจะมีความแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อย สำนวนภาษา ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้สำนวน ภาษาที่เป็นบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ แตกต่างกันที่ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้สำนวนภาษาไทย ดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวน

นิตย คือการแปลยกศัพท์บาลีขึ้น ตามด้วยการแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา ลีลาการแต่งฉบับ เชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน เป็นลีลาการแต่งในรูปประโยคหรือวาทที่ง่าย ๆ และ เรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อนมากนัก ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปประโยคที่ เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น เรื่องเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนาเป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับ หอสมุดแห่งชาติ โดยมีนักเขียนบทเหมือนกัน แตกต่างกันเฉพาะการแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับ ล้านนาแปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนา นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ ต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรทำวิจัยให้ครบทั้ง 50 ชาดก โดยแยกทำการศึกษาวิจัย ถ้าทำการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาเอก ควรทำการศึกษาวิจัยอย่าง น้อย 10 ชาดกขึ้นไป โดยเฉพาะหัวข้อที่น่าสนใจคือ ศึกษาวิเคราะห์ หรือ ศึกษาเปรียบเทียบ ปัญญาสชาดกฉบับนี้กับปัญญาสชาดกฉบับอื่นที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาบาลี สำนวนภาษาที่ใช้ และการแปล รวมถึงข้อแตกต่างเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง เป็นต้น ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งใน การศึกษาวิชการทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2552). *ปัญญาสชาดก: ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ภาค 1 ในงานออกเมรุ พระราชทานเพลิงศพพระธรรมสิทธิธารจารย์ (หนู ถาวโร ป.ธ.5) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระ สิงห์วัดมหาวิหาร อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ โดย คณะสงฆ์หนเหนือ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2538). *ปัญญาสชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อง กรองของไทย*. กรุงเทพมหานคร: แม่คำฝาง.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาปรีชา มโหสถ (เส็งจิ้น). (2547). *อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อ สังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระมหามานะ มุณีวิโส (กลมกลาง). (2546). *ปัญญาสชาดกเรื่องที่ 1 - 7: การตรวจชำระและ ศึกษาเชิงวิเคราะห์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

- พราวพรรณ ฟองกระจาย. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบนิทานคอนจักษ์กับปัญญาสชาดก. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาญี่ปุ่นศึกษา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชิต อัครนิมิต และคณะ. (2541). *ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์ปัญญาสชาดกฉบับล้านนาไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2553). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ. (2544). การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปัญญาสชาดก ฉบับล้านนา. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2533). *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2556). *วรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2562 จาก <http://203.146.129.236/~mbu/philology/index.php>
- Padmanabh S.Jaini. (1983). *PAÑÑĀSA JĀTAKA OR ZIMME PAÑÑĀSA*. Trowbridge: Redwood Burn Ltd.